

छत्रदेव जनस्वास्थ्य गतिविधि

छत्रदेव गाउँपालिका स्वास्थ्य शाखाद्वारा २०८२ बैशाख महिनामा सञ्चालित गतिविधिहरूको सङ्गालो

वर्ष: २

अंक: १०

महिना: जेष्ठ

यस सामग्रीमा समावेश भएका विषयवस्तुहरू:

१. २०८२ बैशाख महिनामा सञ्चालित क्रियाकलापको विवरण
२. पोषणमैत्री स्वास्थ्य संस्था एवम् पूर्ण संस्थागत प्रसूति वडा घोषणा सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्बन्धी,
३. समुदाय स्तरमा पारिवारिक स्वास्थ्य प्रोफाइल तयारी तथा मोवाइल स्वास्थ्य सम्बन्धी स्वास्थ्यकर्मी तथा सरोकारवालाहरूका लागि अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्बन्धी।
४. बैशाख महिनामा सञ्चालित सेवा तथा कार्यक्रमको प्रगती सम्बन्धी।

२०८२ बैशाख महिनामा छत्रदेव गाउँपालिका स्वास्थ्य शाखा द्वारा सञ्चालित क्रियाकलापहरू:

१. स्वास्थ्य संस्थाहरूको मासिक समीक्षा बैठक सम्पन्न
२. पोषणमैत्री स्वास्थ्य संस्था एवम् पूर्ण संस्थागत प्रसूति वडा घोषणा सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न,
३. समुदाय स्तरमा पारिवारिक स्वास्थ्य प्रोफाइल तयारी तथा मोवाइल स्वास्थ्य सम्बन्धी स्वास्थ्यकर्मी तथा सरोकारवालाहरूका लागि अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न।
४. बैशाख महिनामा सञ्चालित सेवा तथा कार्यक्रमको प्रगती विवरण।

मासिक समीक्षा बैठक सम्पन्न

छत्रदेव गाउँपालिका स्वास्थ्य शाखाको आयोजनामा गाउँपालिका अन्तर्गतका स्वास्थ्य संस्था प्रमुखहरूको सहभागिता तथा स्वास्थ्य शाखा प्रमुखको अध्यक्षतामा चैत्र महिनाको मासिक समीक्षा बैठक २०८१ बैशाख १४ गते सम्पन्न भएको थियो। छत्रदेव गाउँपालिकामा सम्पन्न बैठकमा चैत्र महिनामा स्वास्थ्य संस्थाहरूमा सञ्चालित क्रियाकलापहरूको समीक्षा गरिएको थियो। महिनाभर सञ्चालित क्रियाकलापको प्रभावकारिता सम्बन्धमा आवश्यक छलफल गरी सुझाव लिनेदिने कार्य गरिएको थियो। स्वास्थ्य संस्थाहरूले DHIS2 मा तथ्याङ्क प्रविष्टी गर्ने कार्य पुरा गरेकोले स्वास्थ्य शाखाबाट भेरिफिकेशन गरी तथ्याङ्कमा देखिएका समस्याहरूको बारेमा सुधारका लागि पृष्ठपोषण दिने लिने कार्य गरिएको थियो।

समुदाय स्तरमा पारिवारिक स्वास्थ्य प्रोफाइल तयारी तथा मोवाइल स्वास्थ्य सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्न:

नेपालको संविधानको धारा ३५ मा स्वास्थ्य सम्बन्धी हकको व्यवस्था गरिएको छ। जसमा निम्न हकको व्यवस्था गरिएको छ:

- प्रत्येक नागरिकहरूलाई राज्यबाट आधारभूत सेवा निशुल्क प्राप्त गर्ने हक हुनेछ र कसैलाई पनि आकस्मिक स्वास्थ्य सेवाबाट वञ्चित गरिने छैन।
- प्रत्येक व्यक्तिलाई आफ्नो स्वास्थ्य उपचारको सम्बन्धमा जानकारी पाउने हक हुनेछ।
- प्रत्येक नागरिकलाई स्वास्थ्य सेवामा समान पहुँचको हक हुनेछ।
- प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ खानेपानी तथा सरसफाईमा पहुँचको हक हुनेछ।

त्यसै गरी धारा ३० मा स्वच्छ बतावरणको हकको व्यवस्था गरिएको छ। जस अन्तर्गत निम्न मौलिक हकको व्यवस्था गरिएको छ:

- प्रत्येक नागरिकलाई स्वच्छ र स्वस्थ बातावरणमा बाँच्न पाउने हक हुनेछ।
- वातावरणीय प्रदूषण र हासबाट हुने क्षतिबाट पीडितलाई प्रदूषकबाट कानुन बमोजिम क्षतिपूर्ति पाउने हक हुनेछ।

त्यसै गरी संविधानको धारा ३८ मा महिलाको हक अन्तर्गत प्रत्येक महिलालाई सुरक्षित मातृत्व र प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धि हक हुने कुरा उल्लेख गरिएको छ।

संविधानको धारा ३९ मा बालबालिकाको हक अन्तर्गत प्रत्येक बालबालिकालाई परिवार तथा राज्यबाट शिक्षा, स्वास्थ्य, पालन पोषण व्यक्तिगत विकासको हक हुने कुरा उल्लेख गरिएको छ।

जनस्वास्थ्य ऐन, २०७५ र जनस्वास्थ्य नियमावली, २०७७ ले संविधान प्रदत्त नागरिकको मौलिक हकलाई सुरक्षित गर्न आधारभूत स्वास्थ्य सेवा अन्तर्गत निम्न नौ शिर्षकमा ४५ भन्दा बढि सेवा प्रदान गर्ने कुरालाई औल्याएको छ।

- खोप सेवा
- एकीकृत नवजात शिशु तथा बालरोग व्यवस्थापन,
- पोषण, गर्भवती प्रसव, तथा सुत्केरी सेवा, परिवार नियोजन, गर्भपतन तथा प्रजनन स्वास्थ्य सेवा तथा बाल स्वास्थ्य सेवा

समुदाय स्तरमा पारिवारिक स्वास्थ्य

- सरुवा रोग सम्बन्धी सेवा
- नसर्ने रोग तथा शारीरिक विकलांगता सम्बन्धि सेवा
- मानसिक रोग सम्बन्धी सेवा (जस्तै, डिप्रेसन, आत्महत्या, conversion disorder etc)
- जेष्ठ नागरिक स्वास्थ्य सम्बन्धी सेवा
- सामान्य आकस्मिक अवस्थाका सेवा
- स्वास्थ्य प्रवर्द्धन सेवा

● आयुर्वेद तथा अन्य मान्यता प्राप्त बैकल्पिक स्वास्थ्य सेवा

नागरिकका अधिकांश स्वास्थ्य समस्याहरूको समाधान गर्न, रोगको भार कम गरी उपचारात्मक सेवाको माग कम गर्न, कम लगानीमा अधिक प्रतिफल हासिल गर्न र स्वास्थ्यमा सर्वब्यापी पहुँच बढाउन आधारभुत स्वास्थ्य सेवाको अवधारणा आएको हो। जुन हरेक नागरिकलाई मृत्युपर्यन्त सम्म आवश्यक हुन्छ। आधारभुत स्वास्थ्य सेवालाई प्राथमिकतामा राखेर सञ्चालन गर्दा पनि स्वास्थ्यका सूचकहरूमा अपेक्षाकृत सफलता हासिल नहुनु, निरन्तर लिनुपर्ने सेवाहरूमा निरन्तरतामा क्रमभंगता हुनु जस्ता कारणले मातृशिशु तथा बाल स्वास्थ्य सम्बन्धी समस्याहरू साथै मृत्यु हुने दर पनि उच्च रहेको पाइन्छ।

जनगणना दश वर्षमा गरिने तर आधुनिकताको प्रभावसँगै छिटोछिटो जनसांख्यिक परिवर्तन हुने भएकोले पहाड तथा ग्रामीण समूदायमा लक्षित जनसंख्या अनुमान गरिए भन्दा कम हुने र तराइ तथा शहरमा बढि हुने भएकोले लक्ष अनुरूप प्रगती नहुने, निरन्तर लामो समय सम्म लिनुपर्ने सेवा (Continuum of Care) मा सेवाग्राही सेवा लिन छुट्ने सम्भावना हुने भएकोले वास्तविक सेवाग्राहीको पहिचान गर्न समूदायमा रहेका हरेक परिवारको स्वास्थ्य प्रोफाइल तयार गरी सेवा क्षेत्रमा रहेका प्रजनन उमेरका महिला, गर्भवती, सुत्केरी तथा बालबालिकाको लगत संकलन गरी उनिहरूलाई समय समयमा दिनुपर्ने सबै सेवा प्रदान गरी सेवाको उपभोग बढाउनुको साथै नियमित गर्भजाँच, स्वास्थ्य संस्थामा

समुदाय स्तरमा पारिवारिक स्वास्थ्य

प्रसूति हुने दर, सुत्केरी जाँच, बालबालिकाको नियमित खोप, बृद्धि अनुगमन लगायतसँग सम्बन्धित सेवाका सूचकहरूमा अपेक्षाकृत प्रगती हासिल गर्ने कार्यमा सहयोग पुग्ने उद्देश्यले लुम्बिनी प्रदेश सरकारले प्रदेशका तिन वटा जिल्लाहरूमा चालु वर्षमा पाइलटिङको रूपमा सञ्चालन गर्न थालेको समुदाय स्तरमा पारिवारिक स्वास्थ्य प्रोफाइल तयारी तथा मोबाइल स्वास्थ्य सम्बन्धी कार्यक्रम छत्रदेव गाउँपालिकामा पनि सञ्चालन हुन गइरहेको सन्दर्भमा कार्यक्रमको बारेमा गाउँपालिका स्तरमा जनप्रतिनिधिहरू, स्वास्थ्य संस्था प्रमुखहरू लगायतका सरोकारवालाहरूलाई अभिमुखीकरण गरी कार्यक्रमलाई प्रभावकारी रूपमा सञ्चालन गर्न सहयोग पुग्ने उद्देश्यले यस कार्यक्रमको आयोजना गरिएको हो।

नेपालको संविधान र प्रचलित कानूनले नागरिकलाई प्रदान गरेका हकको कार्यन्वयनमा सहयोग पुग्ने हेतुले सञ्चालन गर्न लागिएको समुदाय स्तरमा पारिवारिक स्वास्थ्य प्रोफाइल तयारी तथा मोबाइल स्वास्थ्य कार्यक्रम सञ्चालन हुन लागेको सन्दर्भमा सरोकारवालाहरूलाई समेत संगै लिएर कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउन सहयोग पुग्ने अपेक्षाका साथ आयोजित यस कार्यक्रममा दिगो विकास लक्ष अनुसार मातृशिशु स्वास्थ्य तथा बाल स्वास्थ्य सम्बन्धी विभिन्न लक्ष निर्धारण गरेकोमा उक्त लक्ष हासिल गर्न विशेष पहल गर्नुपर्ने कुराको औचित्य पुष्टिका लागि आवश्यक तथ्यहरू समेटेर प्रस्तुतीकरण गरिएको थियो। दिगो विकास लक्ष अनुसार मातृ मृत्यु अनुपात प्रति लाख जिवित जन्ममा ७० भन्दा कम गर्ने, प्रोटोकल अनुसार चार पटक गर्भजाँच गर्ने दर ९० प्रतिशत भन्दा माथी पुराउने, स्वास्थ्य संस्थामा हुने प्रसूतीको दर ९० प्रतिशत भन्दा माथी पुराउने, दक्ष प्रसूतीकर्मीबाट प्रसूती गराउने दर ९० प्रतिशत भन्दा माथी पुराउने, परिवार नियोजन सेवाका प्रयोगकर्ता दर (CPR) ६० भन्दा माथी पुराउने आदि प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी लक्षहरू निर्धारण गरिएका छन। त्यसै गरी पाँच वर्ष मुनीका बालबालिकामा NDHS 2022 अनुसार पुङ्कोपन २५ रहेकोमा SDG अनुसार २०३० सम्ममा १५ मा झार्ने, कम तौल १९ बाट १० मा झार्ने, ख्याउटे पन ८ बाट ४ मा झार्ने लक्ष रहेको छ। यसरी राज्यले लिएका लक्षहरू पुरा गर्न समुदाय स्तरमा पारिवारिक स्वास्थ्य प्रोफाइल तयारी तथा मोबाइल स्वास्थ्य कार्यक्रमले सहयोग पुर्‍याउँछ भने यस कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउन स्थानीय तहबाट विशेष पहल गर्नुपर्ने हुन्छ। नेपालको संविधान र प्रचलित कानूनले नागरिकलाई प्रदान गरेका हकको कार्यन्वयनमा सहयोग पुग्ने हेतुले सञ्चालन गर्न लागिएको समुदाय स्तरमा पारिवारिक स्वास्थ्य प्रोफाइल तयारी तथा मोबाइल स्वास्थ्य कार्यक्रम

समुदाय स्तरमा पारिवारिक स्वास्थ्य

सञ्चालन हुन लागेको सन्दर्भमा सरोकारवालाहरूलाई समेत संगै लिएर कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउन सहयोग पुग्ने अपेक्षाका साथ आयोजित यस कार्यक्रममा दिगो विकास लक्ष अनुसार मातृशिशु स्वास्थ्य तथा बाल स्वास्थ्य सम्बन्धी विभिन्न लक्ष निर्धारण गरेकोमा उक्त लक्ष हासिल गर्न विशेष पहल गर्नुपर्ने कुराको औचित्य पुष्टिका लागि आवश्यक तथ्यहरू समेटेर प्रस्तुतीकरण गरिएको थियो । दिगो विकास लक्ष अनुसार मातृ मृत्यु अनुपात प्रति लाख जिवित जन्ममा ७० भन्दा कम गर्ने, प्रोटोकल अनुसार चार पटक गर्भजाँच गर्ने दर ९० प्रतिशत भन्दा माथी पुराउने, स्वास्थ्य संस्थामा हुने प्रसूतीको दर ९० प्रतिशत भन्दा माथी पुराउने, दक्ष प्रसूतीकर्मीबाट प्रसूती गराउने दर ९० प्रतिशत भन्दा माथी पुराउने, परिवार नियोजन सेवाका प्रयोगकर्ता दर (CPR) ६० भन्दा माथी पुराउने आदि प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी लक्षहरू निर्धारण गरिएका छन । त्यसै गरी पाँच वर्ष मुनीका बालबालिकामा NDHS 2022 अनुसार पुङ्कोपन २५ रहेकोमा SDG अनुसार २०३० सम्ममा १५ मा झार्ने, कम तौल १९ बाट १० मा झार्ने, ख्याउटे पन ८ बाट ४ मा झार्ने लक्ष रहेको छ । यसरी राज्यले लिएका लक्षहरू पुरा गर्न समुदाय स्तरमा पारिवारिक स्वास्थ्य प्रोफाइल तयारी तथा मोवाइल स्वास्थ्य कार्यक्रमले सहयोग पुऱ्याउँछ भने यस कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउन स्थानीय तहबाट विशेष पहल गर्नुपर्ने हुन्छ ।

यसरी मातृशिशु स्वास्थ्य र बाल स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचकहरूमा राज्यले निर्धारण गरे अनुरूपको प्रगती हासिल गर्न सहयोग पुग्ने हेतुले सञ्चालन गरिने समुदाय स्तरमा पारिवारिक स्वास्थ्य प्रोफाइल तयारी तथा मोवाइल स्वास्थ्य कार्यक्रम सञ्चालन हुन लागेको सन्दर्भमा आयोजित यस कार्यक्रम गाउँपालिका अध्यक्ष चन्द्रमान श्रेष्ठको अध्यक्षता तथा गाउँपालिका स्वास्थ्य शाखा प्रमुख बुद्धि राम न्यौपानेको सहजीकरणमा सम्पन्न भएको थियो जसमा मातृशिशु स्वास्थ्य,पोषण तथा बाल स्वास्थ्य सम्बन्धी बिभिन्न सूचक अनुसारको लक्ष र हालको प्रगतीको समीक्षा गर्नुको साथै दिगो विकास लक्षले निर्धारण गरेका लक्षहरूसँग वर्तमान प्रगतीको तुलना गरिएको थियो ।

कार्यक्रम अन्तर्गत स्वास्थ्य शाखाको आयोजनमा सरोकारवालाहरूका लागि र स्वास्थ्य कार्यालय अर्घाखाँचीको अयोजना तथा छत्रदेव गाउँपालिकाको समन्वय र सहजीकरणमा स्वास्थ्यकर्मीहरूका लागि अभिमुखीकरण गाउँपालिकामा तथा सामुदायिक महिला स्वास्थ्य स्वयंसेविकाहरूका लागि सम्बन्धित स्वास्थ्य संस्थामा अभिमुखीकरण कार्यक्रमको आयोजना गरिएको थियो । अभिमुखीकरणसँगै स्वास्थ्यकर्मीहरू परिचालन गरी घरधुरी सर्भेक्षण गरिने छ ।

छत्रदेव गाउँपालिकामा पोषणमैत्री स्वास्थ्य संस्था एवम् पूर्ण संस्थागत प्रसूति वडा घोषणा सम्बन्धी अभिमुखीकरण कार्यक्रम सम्पन्नः

नेपालको संविधानको धारा ३५ मा स्वास्थ्य सम्बन्धी हकको व्यवस्था गरिएको छ । जसमा प्रत्येक नागरिकलाई राज्यबाट आधारभुत स्वास्थ्य सेवा पाउने हक हुने व्यवस्था गरिएको छ । स्वास्थ्य सेवामा सबै नागरिकको समान पहुँच हुने कुरालाई पनि संविधानले व्यवस्था गरेको छ । संविधानले बालबालिकाको हक, पोषण सम्बन्धी हक, महिलाको हक लगायतका हकलाई मौलिक हकको रूपमा स्थापित गरेको छ । त्यसै गरी सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार ऐन, २०७५ ले महिलाको प्रजनन सम्बन्धी हकलाई थप व्यवस्थित गरेको छ ।

यसरी कानुनी व्यवस्था हुनुको साथै दिगो विकास लक्ष अनुसार मातृशिशु स्वास्थ्य तथा बाल स्वास्थ्य सम्बन्धी विभिन्न लक्ष निर्धारण गरेकोमा उक्त लक्ष हासिल गर्नका लागि पनि विशेष पहल गर्नुपर्ने देखिन्छ । दिगो विकास लक्ष अनुसार मातृ मृत्यु अनुपात प्रति लाख जिवित जन्ममा ७० भन्दा कम गर्ने, प्रोटोकल अनुसार चार पटक गर्भजाँच गर्ने दर ९० प्रतिशत भन्दा माथी पुराउने, स्वास्थ्य संस्थामा हुने प्रसूतीको दर ९० प्रतिशत भन्दा माथी पुराउने, दक्ष प्रसूतीकर्मीबाट प्रसूती गराउने दर ९० प्रतिशत भन्दा माथी पुराउने, परिवार नियोजन सेवाका प्रयोगकर्ता दर (CPR) ६० भन्दा माथी पुराउने आदि प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी लक्षहरू निर्धारण गरिएका छन । त्यसै गरी पाँच वर्ष मुनीका बालबालिकामा NDHS 2022 अनुसार पुङ्कोपन २५ रहेकोमा SDG अनुसार २०३० सम्ममा १५ मा झार्ने, कम तौल १९ बाट १० मा झार्ने, ख्याउटे पन ८ बाट ४ मा झार्ने लक्ष रहेको छ । यसरी राज्यले लिएका लक्षहरू पुरा गर्न स्थानीय तहबाट विशेष पहल गर्नुपर्ने हुन्छ ।

यसरी प्रजनन स्वास्थ्य र पोषण सम्बन्धी सूचकहरूमा राज्यले निर्धारण गरे अनुरूपको प्रगती हासिल गर्ने र क्रमिक रूपमा स्वास्थ्य संस्थालाई पोषणमैत्री स्वास्थ्य संस्था बनाउँदै वडा र गाउँपालिकालाई पोषणमैत्री गाउँपालिका बनाउने साथै पूर्ण संस्थागत प्रसूति सेवायुक्त वडा हुँदै क्रमशः गाउँपालिकालाई पूर्ण संस्थागत प्रसूति सेवायुक्त गाउँपालिका बनाउने गाउँपालिकाले लिइएको लक्ष पुरा गर्न गाउँपालिका अन्तर्गत सञ्चालन गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न र सरोकारवालाहरूको सहयोग प्राप्त गर्न अभिमुखीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ ।

पोषण मैत्री स्वास्थ्य संस्था घोषणा र त्यसको दिगोपनाका लागि सरोकारवालाहरूलाई संलग्न गर्ने, स्थानीय स्तरमा बालबालिका, किशोरकिशोरी तथा महिलाहरूको पोषण अवस्थामा सुधार ल्याउने, पोषण सम्बन्धी सेवाहरूलाई प्रभावकारी ढंगले सञ्चालन गरी उचित रूपले अभिलेख तथा प्रतिवेदन गर्ने, पोषण सम्बन्धी सूचकहरूको

छत्रदेव गाउँपालिकामा पोषणमैत्री

प्रगती लक्ष अनुसार हासिल गर्न सहयोग गर्ने हेतुले पोषणमैत्री स्वास्थ्य संस्था र वडा निर्माण गरिन्छ ।

नेपालको संविधान तथा सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार ऐन, २०७५ द्वारा प्रदत्त सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी हक कार्यन्वयन गर्ने, घरमा हुने सुत्केरीलाई निरुत्साहित गर्दै शून्यमा झार्ने तथा सुरक्षित प्रसूतीलाई संस्थागत गर्दै त्यसको दिगोपनाको सुनिश्चितता गर्ने, दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट स्वास्थ्य संस्थामै गुणस्तरीय सुत्केरी सेवा प्रदान गरी मातृ तथा नवजात शिशुको मृत्युदरलाई घटाउने, संस्थागत प्रसूती वडा घोषणा र त्यसको दिगोपनाका लागि सरोकारवालाहरूलाई संलग्न गर्ने, सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी सूचकहरूको प्रगती लक्ष अनुसार हासिल गर्न सहयोग गर्ने हेतुले पुर्ण संस्थागत प्रसूतियुक्त वडा निर्माण गरिन्छ ।

यसर्थ नेपालको संविधान तथा प्रचलित कानुनले नागरिकलाई प्रदान गरेको अधिकार प्रदान गर्न र गाउँपालिकाको आ.व. २०८१/०८२ को नीति तथा कार्यक्रम अनुसार छत्रदेव गाउँपालिकालाई पोषणमैत्री बनाउन र पूर्ण संस्थागत प्रसूति सेवायुक्त गाउँपालिका बनाउन आधार निर्माण गर्न, गाउँपालिकाका स्वास्थ्य सेवाका सूचकहरू खास गरी बाल स्वास्थ्य अन्तर्गत पोषण सम्बन्धी सूचकहरू र प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी सूचकहरूको प्रगती लक्ष अनुरूप हासिल गर्न सहयोग पुग्ने भएकोले गाउँपालिकाका स्वास्थ्य संस्थालाई पोषणमैत्री बनाउन र पूर्ण संस्थागत प्रसूतियुक्त वडा घोषणाको प्रक्रियाको बारेमा सरोकारवालाहरूलाई जानकारी गराई कार्यक्रमलाई प्रभावकारी बनाउन र सबै पक्षको सहयोग प्राप्त गर्न सहयोग पुग्ने उद्देश्यले गाउँपालिकामा यस कार्यक्रमको आयोजना गरिएको हो । यसैगरी गाउँपालिकामा आयोजित कार्यक्रमबाट गाउँपालिका अन्तर्गत बल्कोट प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र र भगवती स्वास्थ्य चौकीलाई पोषणमैत्री स्वास्थ्य संस्था तथा सम्बन्धित वडालाई पूर्ण संस्थागत प्रसूतियुक्त वडा बनाउने निर्णय भए अनुरूप दुबै स्वास्थ्य संस्थामा सरोकारवालाहरूलाई कार्यक्रममा संलग्न गरी सहयोग जुटाउने उद्देश्यले स्वास्थ्य शाखाको आयोजनामा सरोकारवालाहरूका लागि भिमुखीकरण गरिएको थियो भने चिदिका स्वास्थ्य चौकीलाई पोषणमैत्री स्वास्थ्य संस्था बनाउन सम्बन्धित वडाबाट वजेट विनियोजन भए अनुरूप सरोकारवालाहरूका लागि अभिमुखीकरण कार्यक्रमको आयोजना गरिएकोमा स्वास्थ्य शाखा प्रमुखबाट अभिमुखीकरण कार्यक्रममा सहजीकरण गरिएको थियो ।

नेपालको संविधान र प्रचलित कानुनले नागरिकलाई प्रदान गरेका हकको कार्यन्वयनमा सहयोग पुग्ने हेतुले सञ्चालन गरिएको यस

पोषणमैत्री स्वास्थ्य संस्था

कार्यक्रममा दिगो विकास लक्ष अनुसार मातृशिशु स्वास्थ्य तथा बाल स्वास्थ्य सम्बन्धी विभिन्न लक्ष निर्धारण गरेकोमा उक्त लक्ष हासिल गर्न विशेष पहल गर्नुपर्ने कुराको औचित्य पुष्टिका लागि आवश्यक तथ्यहरू समेटेर प्रस्तुतीकरण गरिएको थियो । दिगो विकास लक्ष अनुसार मातृ मृत्यु अनुपात प्रति लाख जिवित जन्ममा ७० भन्दा कम गर्ने, प्रोटोकल अनुसार चार पटक गर्भजाँच गर्ने दर ९० प्रतिशत भन्दा माथी पुराउने, स्वास्थ्य संस्थामा हुने प्रसूतीको दर ९० प्रतिशत भन्दा माथी पुराउने, दक्ष प्रसूतीकर्मीबाट प्रसूती गराउने दर ९० प्रतिशत भन्दा माथी पुराउने, परिवार नियोजन सेवाका प्रयोगकर्ता दर (CPR) ६० भन्दा माथी पुराउने आदि प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी लक्षहरू निर्धारण गरिएका छन् । त्यसै गरी पाँच वर्ष मुनीका बालबालिकामा NDHS 2022 अनुसार पुङ्कोपन २५ रहेकोमा SDG अनुसार २०३० सम्ममा १५ मा झार्ने, कम तौल १९ बाट १० मा झार्ने, ख्याउटे पन ८ बाट ४ मा झार्ने लक्ष रहेको छ । यसरी राज्यले लिएका लक्षहरू पुरा गर्न स्थानीय तहबाट विशेष पहल गर्नुपर्ने हुन्छ ।

यसरी प्रजनन स्वास्थ्य र पोषण सम्बन्धी सूचकहरूमा राज्यले निर्धारण गरे अनुरूपको प्रगती हासिल गर्ने र क्रमिक रूपमा स्वास्थ्य संस्थालाई पोषणमैत्री स्वास्थ्य संस्था बनाउदै वडा र गाउँपालिकालाई पोषणमैत्री गाउँपालिका बनाउने साथै पूर्ण संस्थागत प्रसूति सेवायुक्त वडा हुँदै क्रमशः गाउँपालिकालाई पूर्ण संस्थागत प्रसूति सेवायुक्त गाउँपालिका बनाउने गाउँपालिकाले लिइएको लक्ष पुरा गर्न गाउँपालिका अन्तर्गत सञ्चालन गर्नुपर्ने क्रियाकलापहरू सञ्चालन गर्न र सरोकारवालाहरूको सहयोग प्राप्त गर्न अभिमुखीकरण गर्नुपर्ने हुन्छ । पोषण मैत्री स्वास्थ्य संस्था घोषणा र त्यसको दिगोपनाका लागि सरोकारवालाहरूलाई संलग्न गर्ने, स्थानीय स्तरमा बालबालिका, किशोरकिशोरी तथा महिलाहरूको पोषण अवस्थामा सुधार ल्याउने, पोषण सम्बन्धी सेवाहरूलाई प्रभावकारी ढंगले सञ्चालन गरी उचित रूपले अभिलेख तथा प्रतिवेदन गर्ने, पोषण सम्बन्धी सूचकहरूको प्रगती लक्ष अनुसार हासिल गर्न सहयोग गर्ने हेतुले पोषणमैत्री स्वास्थ्य संस्था र वडा निर्माण गरिन्छ । नेपालको संविधान तथा सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य अधिकार ऐन, २०७५ द्वारा प्रदत्त सुरक्षित मातृत्व तथा प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी हक कार्यन्वयन गर्ने, घरमा हुने सुत्केरीलाई निरुत्साहित गर्दै शून्यमा झार्ने तथा सुरक्षित प्रसूतीलाई संस्थागत गर्दै त्यसको दिगोपनाको सुनिश्चितता गर्ने, दक्ष स्वास्थ्यकर्मीबाट स्वास्थ्य संस्थामै गुणस्तरीय सुत्केरी सेवा प्रदान गरी मातृ तथा नवजात शिशुको मृत्युदरलाई घटाउने, संस्थागत प्रसूती वडा घोषणा र त्यसको दिगोपनाका लागि सरोकारवालाहरूलाई संलग्न गर्ने, सुरक्षित मातृत्व सम्बन्धी सूचकहरूको प्रगती लक्ष अनुसार हासिल गर्न सहयोग गर्ने हेतुले पुर्ण संस्थागत प्रसूतियुक्त वडा निर्माण गरिन्छ ।

यिनै तथ्यमा आधारित भएर सञ्चालन गरिएको यस कार्यक्रम गाउँपालिका

पोषणमैत्री स्वास्थ्य संस्था

अध्यक्ष चन्द्रमान श्रेष्ठको अध्यक्षता तथा गाउँपालिका स्वास्थ्य शाखा प्रमुख बुद्धि राम न्यौपानेको सहजीकरणमा सम्पन्न भएको थियो जसमा पोषण तथा प्रजनन स्वास्थ्य सम्बन्धी विभिन्न सूचक अनुसारको लक्ष र हालको प्रगतीको समीक्षा गर्नुको साथै दिगो विकास लक्ष्यले निर्धारण गरेका लक्षहरूसँग वर्तमान प्रगतीको तुलना गरिएको थियो । कार्यक्रममा पोषणमैत्री स्वास्थ्य संस्था घोषण र पूर्ण संस्थागत प्रसूतियुक्त वडा घोषणा को औचित्य र प्रक्रियाको बारेमा प्रस्तुतीकरण र छलफल गरिएको थियो ।

यसैगरी गाउँपालिकामा आयोजित कार्यक्रमबाट गाउँपालिका अन्तर्गत बल्कोट प्राथमिक स्वास्थ्य केन्द्र र भगवती स्वास्थ्य चौकीलाई पोषणमैत्री स्वास्थ्य संस्था तथा सम्बन्धित वडालाई पूर्ण संस्थागत प्रसूतियुक्त वडा बनाउने निर्णय भए अनुरूप दुबै स्वास्थ्य

संस्थामा सरोकारवालाहरुलाई कार्यक्रममा संलग्न गरी सहयोग जुटाउने उद्देश्यले स्वास्थ्य शाखाको आयोजनामा सरोकारवालाहरुका लागि भिमुखीकरण गरिएको थियो भने चिदिका स्वास्थ्य चौकीलाई पोषणमैत्री स्वास्थ्य संस्था बनाउन सम्बन्धित वडाबाट वजेट विनियोजन भए अनुरूप सरोकारवालाहरुका लागि अभिमुखीकरण कार्यक्रमको आयोजना गरिएकोमा स्वास्थ्य शाखा प्रमुखबाट अभिमुखीकरण कार्यक्रममा सहजीकरण गरिएको थियो ।

 नेपाल सरकार स्वास्थ्य तथा जनसंख्या निकाय सामान्य सेवा विभाग परिवार कल्याण महाराष्ट्र				
पटक/भेट	कुन उमेरमा	कुन खोप	सुई लगाउने स्थान र माध्यम	व
	गर्भवति महिला	टि.डी. पहिलो गर्भमा बनिमा एक महिनाको अन्तरमा २ पटक र त्यसपछिको प्रत्येक गर्भमा १ पटक	दायाँ पाखुराको बिच बाहिरी भाग मासुमा (Intramuscular)	मातृ त भ्यागुले
१	जन्मने बित्तै सकेसम्म छिटो	बि.सि.जी. 	दायाँ पाखुराको माथिल्लो भाग छालाभित्र (Intradermal) 	क्षयरोग
२	६ हप्तामा	रोटा (चौको माया) पोलियो (चौको माया) पि.सि.भी (चौको माया) 	• मुखमा (गालाको भित्री भागमा) • मुखमा दुई बोपा • दायाँ निप्राको बिच बाहिरी भाग मासुमा (Intramuscular) • दायाँ निप्राको बिच बाहिरी भाग मासुमा (Intramuscular) 	• रोटा • पोलियो • निमो • भ्यागुले • हेपाटा बी,
३	१० हप्तामा	रोटा (चौको माया) पोलियो (चौको माया) पि.सि.भी (चौको माया) 	• मुखमा (गालाको भित्री भागमा) • मुखमा दुई बोपा • दायाँ निप्राको बिच बाहिरी भाग मासुमा (Intramuscular) • दायाँ निप्राको बिच बाहिरी भाग मासुमा (Intramuscular) 	• रोटा • पोलियो • निमो • भ्यागुले • हेपाटा बी,
४	१४ हप्तामा	पोलियो (चौको माया) एफ.आई.पि.भी. (चौको माया) 	• मुखमा दुई बोपा • दायाँ पाखुराको माथिल्लो भाग छालाभित्र (Intradermal) • दायाँ निप्राको बिच बाहिरी भाग मासुमा (Intramuscular) 	• पोलियो • पोलियो • भ्यागुले • हेपाटा बी,
५	१ महिनामा	एफ.आई.पि.भी. (चौको माया) दादुरा-न्येला (चौको माया) पि.सि.भी (चौको माया) 	• दायाँ पाखुराको माथिल्लो भाग छालाभित्र (Intradermal) • दायाँ पाखुराको माथिल्लो भाग छाला र मासु बीच (Subcutaneous) • दायाँ निप्राको बिच बाहिरी भाग मासुमा (Intramuscular) 	• पोलियो • दादुरा • निमो
६	१२ महिनामा	जापानिज इन्फेन्सियाइटिस 	दायाँ निप्राको माथिल्लो बाहिरी भाग छाला र मासु बीच (Subcutaneous) 	• जापानि

दायरोगका लक्षणहरु देखिएका व्यक्ति सकार परीक्षण गरी दायरोग हो कि होई गरी गुणस्तरीय सकार निकाल्ने त

छत्रदेव गाउँपालिका तथा मातहतका निकायहरुबाट २०८२ बैशाख महिनामा प्रदान गरिएका सेवा सम्बन्धी विवरण

क्र.सं.	विवरण	सेवाग्राहीको संख्या			कैफियत
		महिला	पुरुष	जम्मा	
१	नयाँ सेवाग्राही	८३७	७१२	१५४९	
२	जम्मा सेवाग्राही/नयाँ तथा पुरानो	१८८६	१३१५	३२०१	
३	किशोर किशोरी सेवाग्राही संख्या	१४२	१३८	२८०	
४	ज्येष्ठ नागरिक सेवाग्राही	६५८	४८६	११४४	
५	बहिरंग सेवाका सेवा ग्राही नयाँ	८४५	१२५८	२१०३	
६	बहिरंग सेवाका सेवा ग्राही पुरानो	८४०	६१७	१४५७	
७	नियमित खोप सेवा प्रदान गरिएको	६८	७८	१४६	
८	पूर्ण खोप पाएका बालबालिका	१२	१२	२४	
९	बृद्धि अनुगमन गरेको नयाँ ०-२३ महिनाका बालबालिका	४	५	९	औषत भेट २१ पटक
१०	बृद्धि अनुगमन गरेको पुराना ०-२३ महिनाका बालबालिका	१७९	१९७	३७६	
११	कम तौल भएका बालबालिका संख्या	०	०	०	
१२	पहिलो पटक गर्भजाँच गरेको संख्या	२७		२७	
१३	प्रोटोकल बमोजिम चार पटक गर्भजाँच गरेको संख्या	१६		१६	
१४	२० वर्ष मुनिका गर्भवती संख्या	५		५	
१५	प्रोटोकल बमोजिम आठ पटक गर्भजाँच गरेको संख्या	१४		१४	
१६	स्वास्थ्य संस्थामा प्रसूति संख्या	४		४	
१७	स्वास्थ्य संस्थामा CB-IMNCI मा सेवा दिएको	४४	६७	१११	
१८	कण्डम वितरण गोटा			७७४०	CPR 36.97 %
१९	प.नि. साधन नयाँ प्रयोगकर्ता	११		११	
२०	प.नि. साधन नयाँ प्रयोगकर्ता <२० वर्ष	०		०	
२१	प.नि. साधन लगातार प्रयोगकर्ता	९६२	१३३	१०९५	
२२	यस महिनामा दर्ता भएका क्षयरोगी	०	१	१	
२३	यस महिनामा दर्ता भएका कुष्ठरोगी	०	०	०	
२४	गाउँघर क्लिनिक			३४१	
२५	म.स्वा.से.			१९०२	
२६	विपन्न नागरिक उपचार कोष सिफारिस	२	२	४	
२७	प्रदेश स्वास्थ्य उपचार विशेष सिफारिस	०	१	०	
२८	अति असाध्य रोग राहत सिफारिस	५	२	७	

छत्रदेव गाउँपालिकाका स्थायी बासिन्दा तथा कर्चारीहरुलाई निःशुल्क रुपमा रगत र रगतजन्य पदार्थ उपलब्ध गराउने सम्बन्धमा छत्रदेव गाउँपालिका र नेपाल रेडक्रस सोसाईटी, रक्त सञ्चार सेवा केन्द्र, रुपन्देही (बुटवल/भैरहवा) बीच सम्झौता भई कार्यान्वयनमा आएकोले रुपन्देही जिल्लाभित्र सञ्चालनमा रहेका सरकारी, सामुदायिक तथा निजी अस्पतालहरुमा उपचारको क्रममा रगत र रगतजन्य पदार्थ आवश्यक परेमा रक्तसञ्चार केन्द्रमा सम्पर्क गरी सुविधा लिनहुन सम्बन्धित सबैमा अनुरोध छ।

सम्पर्क नं. ९८५७०२६०४८, ९८५७०२६०४८

नसर्ने रोगहरुको पहिचानका लागि एक महिने अभियान
फागुन २०८१

उच्च रक्तचाप नियन्त्रण गर्ने उपायहरु:

- ✓ नून कम भएको स्वस्थ र पोषिलो आहार खाने
- ✓ तौल कम गर्ने र शारीरिक रुपमा सक्रिय रहने
- ✓ सुतीजन्य पदार्थको सेवन नगर्ने
- ✓ चिकित्सकको सल्लाह पालन गर्ने
- ✓ चिकित्सकले सिफारिस गरेको औषधी नछुटाई खाने

आफुलाई पायक पर्ने स्वास्थ्य संस्थामा गई मधुमेह, जाँच, रक्तचाप (ब्लडप्रेसर) मापन, मिर्गौला सम्बन्धी रोगको जाँच र BMI मापन गर्नु।

समयमै नसर्ने रोगको जाँच गराऔं, स्वस्थ र दीर्घ जीवन बाँचौं।

सम्पादक:

बुद्धि राम न्यौपाने
जनस्वास्थ्य नीरिक्षक
छत्रदेव गाउँपालिका

छत्रदेव गाउँपालिका
गाउँ कार्यपालिकाको कार्यालय
स्वास्थ्य शाखा
छत्रगञ्ज, अर्घाखाँची

